

DEMOKRACIJA

Leto VIII. - Štev. 8

Trst - Gorica 19. februarja 1954

Izhaja vsak petek

Odkod težave z opcijami?

Problem opcij je zopet v središču zanimanja naše javnosti. Iz poročila o seji občinskega sveta v Nabrežini smo izvedeli, da je Italija odbila sprejem opcije petnajstih občanov, v Trstu pa prihajajo na dno vedno nova imena oseb, katerim je bila opcija odbita, in to z italijanske strani, kljub temu, da je Jugoslavija že pred časom na opcijo pristala.

Ne bo torej odveč, če še nekrat ugotovimo, kako je prišlo do tega, da se ustvarja nova, naraščajoča skupina oseb, katere ostajajo brez državljanstva. Pribiti je treba, kdo nosi odgovornost za to novo izgrajevanje osebnih volje posameznikov - Slovencev.

Clen 19. mirovne pogodbe z Italijo določa, da postanejo vsi prebivalci, ki so imeli 10. junija 1940 spoje bivalne na ozemljih, ki jih je Italija z mirovno pogodbo izgubila, državljani tiste države, kateri določeno ozemlje pripade. Prvi odstavek tega člena končuje s stavkom »Pridobitev državljanstva te države ima za posledico izgubo italijanskega državljanstva.« Drugi odstavek istega člena pa določa, da ne izjeme od tega pravila. Podpisnice italijanske mirovne pogodbe, ki so pridobile razna določila italijanskega ozemlja, se namreč v njem obvezujejo, da bodo vsem nad 18 let starim osebam, katerih običajni jezik je italijanščina, daleč možnost, da optirajo za italijansko državljanstvo v roku enega leta od uveljavljanja mirovne pogodbe z Italijo. Ta odstavek vsebuje značilna stavek: »Vsaka oseba, ki bo napravila takšno opcijo, bo ohranila italijansko državljanstvo in se ne bo smatrala, da je pridobila državljanstvo države, kateri je bilo ozemlje odstopljeno.«

Za mirovno pogodbo je značilno, da pri sprejemanju ali odbijanju opcij sploh nikjer ne predvideva, da bi Italija imela kakšno besedo. Za osebo, ki je podala optičko izjavo, je enostavno rečeno, »da se smatra, da ni nikdar izgubila italijanskega državljanstva.« Celo pri osebah, ki prebivajo na ozemljih, ki so ostala Italiji, nima Italija pri morebitni izpremembi njihovega državljanstva statusa nobene besede. V čl. 20. mirovne pogodbe je namreč predvideno, da takšne nad 18 let stare osebe, katerih običajni jezik je slovenski, hrvaški ali srbski, lahko vložijo prošnjo za jugoslovansko državljanstvo na jugoslovanski konzulat ali diplomatsko predstavništvo. Brž ko jugoslovanska vlada nato sporoči italijanski vladi, da je prošnja ugodila, je dotični nekdanji italijanski državljani izgubil italijansko državljanstvo in postal Jugoslovčan. Tako za opcije po čl. 19. kakor tudi za opcije po čl. 20. je torej Jugoslavija tista, na katero se morajo prizadeti obrniti in oni je bila tista, kateri je bila edini priznana pravica, da odloča o sprejemu ali odbijanju optičkih izjav.

Z ratifikacijo in sprejemom v parlamentih vseh držav je italijanska mirovna pogodba postala zakon, vendar se prav ta določila, ki smo jih pravkar našli, ne izvajajo na način, kakor je bilo predvideno. 23. decembra 1950 je bil namreč med jugoslovanskim o-polnomočenim ministrom Ivekovićem in italijanskim zunanjim ministrom Carlom Sforzo v Rimu podpisan sporazum, s katerim se rešujejo nekatera vprašanja, ki se nanašajo na opcije za državljanstvo ene ali druge države v smislu določil mirovne pogodbe. Dogovor sam, ki postavlja nove roke za naknadno vlaganje optičkih izjav in v katerem se Jugoslavija obvezuje, da bo izjave širokogrudno reševala, ne vsebuje ničesar takega, kar ne bi bilo v soglasju z mirovno pogodbo. Toda v »dopolnitveni dogovora« sta si podpisnika izmenjala dve vsmi, ki sta sestavni del dogovora. In tu je opolnomočen minister Iveković, sklicujoč se na izrečen pooblastilo svoje vlade, zagrešil usodno napako, s katero je prenesel dokončno odločanje o vseh optičnih dejavnostih v italijanske roke. V tretji točki, vsek, svojega pisma je namreč obvezal Jugoslavijo, »da bo z največjo širokogrudnostjo pristopila k reviziji tistih že sprejetih ali že pripravljenih odločitev glede opcij za italijansko državljanstvo, pri katerih so po mnenju italijanske vlade podani razlogi za dvom, da so jih zaprosile osebe, ki so se pomotoma ali nepravilno poslužile mož-« (Konec na 2. strani)

Berlinska konferenca in Trst

Nešteto krat že je sovjetski zastopnik na berlinski konferenci, Molotov, ugotovil eno in isto, in sicer potrebo, da se glede Trsta izvrši mirovna pogodba. V tej svoji zahtevi ima sovjetski zastopnik vsa pravica na svoji strani. Nikomur, ki resno gleda na moralo v politiki, ni mogla uiti škodljive lahkotnost obljub glede Trsta, ki so jih zahodne sile dale Italiji. Kdor ima živo zavest o tem, kaj pomeni politična odgovornost in sposobnost predvidevanja, ki je prva ocena sposobnosti vsakega državnika, si ne more kaj, da se ne bi čutil ameriški nepronitljivost v presoji neizbežne zveze med avstrijsko življenjsko sposobnostjo in ohranitvijo tržaške neodvisnosti. Moral bi biti slep, kdor ne bi uvidel del zveze med Trstom in zaledem ter odmevom, ki bi nastal, če bi Trstu odvzeli njegovo izvorno nalogo. Tisti Američani, ki tega nečje uvideti in ki svoje oči odvrtačo od prizora, ki ga nudi mesto, ki se pred njimi suši in propada, ali pa se sramujejo svoje prejšnje nevednosti, so zares nesposobni, da bi spoznali zveze med posameznimi evropskimi interesnimi področji.

Toda politika koketiranja neke diplomatke z Italijo in današnje nerazumevanje ameriške javnosti za zveze Trsta s Podonavjem se ne pomenita, da te zveze tudi ne obstajajo in da bi se te zveze mogle zamenjati za drugačnimi političnimi tvorbami.

Kdo koli živi v Trstu, more občudovati prizor, ki ga nudi prazno pristanišče, v katerem je bilo življenje, prometa in posla vse dokler ga ni ugrabila Italija. Tega pristanišča pa niso izgradili Italijani, ki jih je le motilo in jih še danes moti, ampak ga je izgradila Avstrija, ne zaradi tega, ker bi ji bil Tržačani posebno simpatični, ampak zato, ker je bil Trst Avstriji kakor pljuča vsakemu živemu telesu življenjski pogoj; in to je Trst ostal tudi še danes, pa naj se stvari obračajo kakor koli že. Zahtevati od Avstrije, da bi bila samostojna, odvzeti ji pa pogoj za samostojnost, to je Trst, to so v izredni meri uspeli storiti versajski ljudje, ki pa vemo, kaj vse se je iz tega rodilo. Toda zahodnjaki se še vedno niso spametovali; oni še vedno ne vedo, da brez samostojnega Trsta ni le samostojne Avstrije, pa tudi ne zanesljive ureditve Podonavja, niti trajnega miru v Srednji Evropi.

Ce so sovjetski ljudje to spoznali, si s tem še niso pridobili posebnih zaslug za človeštvo, pokazali so, da imajo bolj svež in neposrednejši čut za življenjske pogoje posameznih dežel.

Sovjeti vedo, da taka nenaravna ločitev Trsta od Srednje Evrope ni le preprosta za sam Trst, marveč je tudi propast za Srednjo Evropo, čimer se ustvarjajo pogoji za

tretjo svetovno vojno, v kateri bi mogla prav Srednja Evropa s Trstom postati najbolj krvavo poplisc. Toda Sovjetom ni vseeno, če se bo z zahodno pomočjo v tretje dvignila vsemogočna Nemčija, ki bo od enega do drugega morja, »von der Adria bis zum Belta«, obnovila prostrano carstvo Otona Velikega ali Henrika III.

Ce je torej Edne na Molotovljevo izpado iz Trsta molčal, je to pač najzgovornejši znak, da se je tudi pri počasnih Anglosaksonih začela javljati vest zaradi odgovornosti za svojo dosedanje politiko v Evropi. Težko jim je sicer, da bi glede tega izrekli svoj kes. Toda če nočejo Sovjetom izročiti vseh adutov, bodo na koncu koncev vendarle morali priznati, da imajo narava svoje železne zakone, preko katerih ne more iti nihče nekaznovan.

Berlinska konferenca bi torej mogla končati neuspešno. Vendar pa je in ostane plodna stopnja v politične morale. Tistim pa, ki so se navadili na današnjo Evropo zreti z miselnostjo Cezara Borgie

«Un signore prudente non deve osservare la fede, quando tale osservanza gli torni contro o che sono spente le ragioni che la fecero promettere», je morala slovanska Rusija postaviti nasproti načelo svetosti podpisanih obljub. Tisti pa, ki bi, ponajbolj se s svojo zahodnjaško kulturo, hoteli vsiljevati zakon sile, ne da bi pomislili na to, kako se je to izkazalo na italijanskih volitvah 7. junija 1953, namreč da s tem spodbujajo osnove svoje bitnosti, naj bi služila berlinska pogajanja v resen opomin.

Verovati v Boga, ne verovati pa v moralo dane besede; od drugih zahtevati spoštovanje pogodb, ne biti pa sam sposoben za to, vse to nima seboj nevarnosti, na katere ljudje takoj ne pomislijo, ki se pa iznenađa rokažejo v vsej sviji strahoti s hrupnim polomom - katastrofo.

Želimo Zahodu in Italiji, da jim grenka tržaška juha ne priredi tiste iztreznitve, kakršno bi zaslužili, kajti zaradi čuta evropske vzajemnosti ne želimo, da bi do tega prišlo!

Tržaški poziv „štirim velikim“

Spomenica organizacij „Fronte dell'Indipendenza“ „Blocco Triestino“ in „Slovenske demokratske zveze“ četverni konferenci v Berlinu

»Stranke, ki se boré za neodvisnost Trsta, in sicer »Fronte dell'Indipendenza«, »Blocco Triestino« in »Slovenska demokratska zveza«, kot predstavniki italijanskega (in slovenskega in hrvaškega) prebivalstva STO, dovoljujemo si obrniti pozornost visoke berlinske konference na sledeča dejstva:

1) Velik del italijanskega prebivalstva in vsi Slovenci in Hrvači STO, ki šteje 370 tisoč ljudi, so želeli že od 1. 1947, da se STO ohrani in ostvari v smislu mirovne pogodbe. Pri občinskih volitvah leta 1952 na britsko-ameriško področje, ki šteje 300 tisoč ljudi, med temi 20 tisoč inozemcev, kjer ni šlo za ali proti STO, ampak predvsem za ideološke programe strank, so dobile stranke, ki so bile za ohranitev STO, 42 odstotkov glasov, kljub temu, da je bilo med 58 odstotki drugih strank več desetletno-več takih volivcev, ki so prišli na to področje šele po zadnji vojni ali ki sploh ne bivajo več na STO.

Po 8. oktobru 1953 je število pristavov STO močno naraslo med italijanskim prebivalstvom, tako da je danes velika večina tudi italijanskih govorečih prebivalcev in del voditeljev demokristjanske stranke britsko-ameriškega področja proti delitvi in za ohranitev STO, medtem ko so za STO vsi

sialni prebivalci jugoslovanskega področja.

2) Trst, kot sestavni del malega STO, lahko pritegne ogromen del srednjeevropskega trgovskega prometa, česar ne bi mogel, če bi prišel pod Italijo ali Jugoslavijo, kajti tudi v trgovini vlada ljubosumje in strah pred konkurenco velikih držav.

Le samostojen Trst bi mogel osvojit vsa italijanska birokratična in reorganizacijske svoje uprave in uradov bi mogel samostojno živeti, napredovati in izboljšati gospodarsko raven svojega prebivalstva. Pod zavezniko upravo Trst tega ni mogel storiti in dokazati svojo življenjsko zmožnost, ker vseh 8 let ni živel svojega lastnega svobodnega življenja, ampak je bil vkljenjen (s finančnimi in gospodarskimi dogovori od marca 1948) v italijanski carinski in gospodarski sistem in je moral deliti usodo italijanskih pokrajinskih mest.

3) Z delitvijo STO med Italijo in Jugoslavijo ne bodo odstranili sporov med tema dvema državama, ker vzrok teh sporov ni STO, ki ne spada niti pod vrhovnost Italije, niti pod vrhovnost Jugoslavije. Pač pa tiči vzrok teh sporov v borbi za nadvlado na Jadranu in v Albaniji ter v težnji Italije

Djilasov padec

Pred ideološkim polomom totalitarnih doktrin dvigneno včasih najbolj razsvetljeni duhovi in najbolj pogumni možje levičarskih in desničarskih diktatur svoj svaričen glas.

LENIN IN NEP

Sam Lenin je l. 1921, potem ko je lakota samo v porečju Volge bila zahtevala preko šest milijonov človeških žrtve, presenetil svet s svojo »Novo gospodarsko politikom«. Nanesmo v praktičnem življenju poznanih marksističnih načel komunizma, je zopet vpeljal liberalistična gospodarska načela o individualnem gospodarstvu in zasebni pobudi Balbo in Grandi sta odklonila Mussolinijev nauk o fašistični gospodarski avtoritariji in politični totalitaristi. Gregor Strasser je nastopil proti Hitlerjevemu zabodemu. V vrsto dalekovidnih razkolnikov komunizma spadajo Rudolf Slanski in Vladimir Clementis na Češkoslovaškem, Laszlo Rajk na Ogrskem, Trajko Kostov v Bolgariji in morda tudi Lavrenti Berija v Rusiji.

Titoizem ali komunizem jugoslovanskih mogotcev je sam razkolniški, ne v idejah, marveč v disciplini. Izšel je iz razkola med Titom in Stalinom. Tito so bili prezoki okovi satelitstva. Zahotelo se mu je več prostosti in neodvisnosti pri izvajanju in izkoriščanju svoje lastne diktature, kot jo je bil Stalin voljan priznati »tovarišu Walterju«, kateremu že od pred koncem vojne ni več popolnoma zaupal. Tako so v Jugoslaviji bivši služabniki Kremlja ostali po prelomu z Moskvo sami diktatorji, ker je komunizem vseh variant brez diktature mrtev tvor.

DJILAS —

DRUGI MOZ V DRŽAVI

Po osmih letih razočaranj in prevar, ko se je v Jugoslaviji komunistični eksperiment, vključno polimilijardski dolarski pomoči iz Amerike (312 milijard lir, op. uređ), pričel rušiti, je nastopil Milovan Djilas.

Djilas je bil tedaj tajnik centralnega komiteja komunistične »Zveze komunistov prekršene partije, bil je predsednik skupščine in podpredsednik države. Za Titom je bil drugi mož v Jugoslaviji, a prvi po duhu in razumu.

Djilas je bil skozi vrsto let živa priča komunističnega eksperimentiranja na telesu jugoslovanskih narodov. Videl je polomijo Kidričevega gospodarstva, spoznal neizvedljivost komunističnega kolektivizma in centralizma, prepračil se je, da ni na svetu moči, ki bi mogla v gospodarstvu narodov nadomestiti zasebno pobudo. Spoznal je, da vse komunistično krpanje ni moglo preprečiti gospodarskega poloma, ki je spravilo pod komunizem bogato Jugoslavijo in njeno ljudstvo na beraško palico. Zato je v skrajnem trenutku povzdignil svoj svaričen glas in pokazal novo pot.

V nizu člankov v glavnem komunističnem glasilu »Borba« in končno v »Novi misli« od oktobra do decembra 1953 je razodel pred jugoslovansko javnostjo svoje misli, ki so zvezele kot revolucionarni odpor proti komunistični doktrini.

DJILASOV NAUK

Doba velikih teoretskih programov (Marxa in Lenina) je premagana. Stare sile ne smejo si privoščati monopola nad socialnim in političnim življenjem državljanov, Socialistična zaveza naj se razvija proti birokratizmu in vsemoči uradniškega aparata.

Nov socialni sistem in nova gospodarska politika naj bi zamenjala komunistični družabni red. Odstraniti je treba vse ovire svobodnega gospodarstva in več svobode je treba dati gospodarskemu življenju.

Djilas je žigosal pravi značaj jugoslovanskega socializma, ki se odraža v birokratiziranju strankinega aparata in države od zgoraj navzdol, v samovoljnih ukrepih, v prisilnih uradnih sestavih prebivalstva, v intrigriranju v visokih vodilnih krogih. Smatra, da je potrebno preustrojiti »Zvezo komunistov« Jugoslavije, ker njeno število članov ne raste, ampak pada in ker je v Zvezi del članov proti zunanji in notranji politiki voditeljev. Bil je za spremembo »Zveze komunistov« tako rekoč v meščansko stranko. Za meščanski stan je zahteval s pravnega stališča pravico enakopravnosti in se izrekel proti monopoli in nadvladi enega samega razreda nad vso državo.

Zato se je Djilas postavil za svobodo izražanja misli za svobodno borbo za nove ideje, ki naj bi izpodrinila stara okamenela in od razvoja premagana načela v možganih starovernih komunistov.

S tem se je Djilas izrekel za demokracijo, ne za aljuskov, ampak za pravo demokracijo, kakor jo pojmuje svobodni svet, kakor jo pojmujejo in širimo tudi mi na Svobodnem tržaškem ozemlju. Izrekel se je za demokracijo industrije, za razpust kmetijskih zadrug, za vrnitev zemlje lastnikom, ker jo bolje obdelujejo in v večjo donosnost izkoriščajo kot delavci-melastniki, za obuditev političnega življenja z uvedbo sistema več političnih strank. Djilas je pripravil prerod komunistične Jugoslavije in njen prerod iz diktature v svobodno demokracijo državo.

(Konec na 4. strani)

Dr. Josip AGNELETO

Ho Či-minh in Berlinska konferenca

V trenutku ko komunistične tolpe pod vodstvom Ho Či-minha resno ogražajo Indokino in spravljajo v pomembno nevarnost svetovni mir v južnem delu Srednje Azije, gotovo ne bo odveč, da se поблиže seznanimo s sovjetskimi agentom, Ho Či-minhom, na tem delu sveta.

Kakor pri vseh izvensovjetskih komunističnih poglavarjih, tako je tudi življenje samozvanega komunističnega diktatorja v Indokitajski džungli polno pustolovščin. Ho Či-minh je bil rojen točno pred šestdesetimi leti v mali vasici dežele Vinh v Anamu. Njegov oče je bil skromen anamitski knez in po očetu je mladi Ho podedoval oboje temeljnih lastnosti komunističnih aktivistov: sovraštvo in zavist. Sovraštvo proti Francozom, zavist proti imovitejšim knezom.

Ho Či-minhova družina, katere člani niso nikdar izbirali sredstev v borbi proti francoskim kolonialnim gospodarjem, je utrpela težke kazenske sankcije oblasti. Njegov oče in brat sta bila obsojena na dosmrtno prisilno delo, njegova sestra na devet let ječe. Ho Či-minha pa so oblasti večkrat obsodile na smrt — seveda v odsotnosti.

Z osemnajstimi leti je Ho Či-minh postal mornar in prepotoval skoro vsa svetovna morja. Pri tem se je izučil raznih jezikov, seveda na način in v obsegu, kakor je to primer pri neolanih ljudeh. Za silo govori kitajski, japonski, fran-

coski, angleški in španski jezik. Kot dvajsetletni rumenokoži Anamit neznanega telesnega stasa, se je nastanil seveda v Parizu, ki je zbirališče in vežbališče vseh slovitih pustolovcev. Takrat je sam sebe imenoval »Njueng Ai - Kuok«, kar bi se po naše reklo »Tisti, ki ljubi svojo domovino«.

Za oblast je veljal kot fotografski pomočnik, v resnici pa se je bavil s političnimi vprašanji svoje domovine. Po končani prvi svetovni vojni je prišel na dan s svojim programom. Leta 1919 je mirovno konferenco v Versaillesu bombardiral s spomenicami in zahteval, na podlagi 14 Wilsonovih točk, neodvisnost Indokine. Kakor mnogi drugi domoljubi, tako je tudi Ho Či-minh ostal neusliščan. Zato se je obrnil h komunizmu.

Ze kmalu po zaključku mirovne konference se je Ho Či-minh pojavil v Moskvi. Na Leninovi visoki politični soli je končal revolucionarno šolanje, se izvečal v sabotažnih podvigih in v likvidacijski tehniki komunističnih nasprotnikov. Da bi svojo privrženost Leninu dokazal tudi na zunanji, si je pustil rasti brado po Leninovem vzorcu. Tako je novi azijski Lenin že kmalu postal eden najgostejših žrebecev v hlevu Komintern. Kot izkušen revolucionarni strokovnjak je organiziral podtalna gibanja v Bangkoku, Bataviji, Rangun, Delhiju in Saigonu. V tem času je tudi ponovno spremenil svoj priimek. Preimenoval se je za:

Njuen Tat-tama (Za tistega, ki mu je končni uspeh zagamečen).

Kakor mnogi drugi poklicni komunistični revolucionarji, tako tudi Ho Či-minh svojega zaročništva ni omejeval na eno samo celino. Okrog leta 1930 se je pojavil v Bostonu, kjer je našel tudi po kakem tržaškem komunističnem zaslužkarja na konspirativnem delu. Za oblasti je veljal kot konzularni uradnik sovjetskega generalnega konzulata.

Kmalu za tem pa so ga poslali nazaj v Azijo s čisto določenimi podtalnimi direktivami. V Hong-Kongu so ga Angleži obsodili na dve leti zaporne kazni. S posrečnim begom pa si je kazen znatno zmanjšal. Od tega časa ostaja njegov življenjski zavet v popolno skrivnost vse do leta 1941, ko se je azijski Lenin ponovno pojavil na domačih tleh. Tu se je ponovno prekrstil, topot v Ho Či-minha (Baklonosec).

Baklonosec je v tem času po kremeljskih navodilih organiziral oboženi odpor proti japonskim zavojevalcem, ki so vdrl v njegovo domovino. Kasneje pa se je po naročilu Kremlja z Japonci pobotal in sklenil z njimi premirje. Po kapitulaciji Japonske se je zlahka polastil velikih predelov Indokine in se izklical za predsednika države, ki jo je imenoval »Viet Nam« (Južna sreča). Vendar ta sreča ni trajala dolgo. V Indokino so se vrnil Francozi in zahtevali svoje svoj priimek. Preimenoval se je za:

(Konec na 2. strani)

VESTI z GORIŠKEGA

Čudno ravnanje prefekture pri odobravanju opcijskih odlokov

Vedno pogostejše se slišijo glasovi nezadovoljstva zaradi čudnega ravnanja, po katerem se goriška prefektura ravna pri odobravanju opcijskih odlokov.

Znano je, da so po členu 19. mirovne pogodbe imeli pravico optirati za ohranitev italijanskega državljanstva vsi bivši italijanski državljani, čijih občevalni jezik je italijanski.

Tolmačenje besedila »občevalni jezik« je bilo in mora biti ugodno vsem, ki kakor koli govorijo italijanski jezik, tudi samo v javnih uradnih ter v občevalju z italijanskim življenjem sploh.

Namerno tega so si oblastva izmislila, da se pod besedama »občevalni jezik« mora razumeti »materin jezik«, ki je povsem različnega pojma in smisla.

Z dogovorom od 23. decembra 1950 sta se bili Italija in Jugoslavija pogodili, da sprejme druga vse opcijske izjave in jih tudi ugodno reši ne glede na občevalni jezik prizadetih oseb.

S tem je bila zadeva občevalnega jezika optantov odpravljena in državi bi morali opcijsko izjavo priznati vsakomur.

Vendar sta se v podrejeni vrsti sporazumeli tudi na tem, da sme Jugoslavija zavrniti največ dve sto opcijskih izjav. Z nekim pismom je bajé jugoslovanski poslanik v Rimu priznal Italiji pravico, da tudi ona ne prizna največ dve sto opcijskih odlokov. Iz kakšnega vzroka bi prva in druga zanikali pravico do optiranja odnosno do priznanja opcijskega odloka, v sporazumu od 23. decembra 1950 ni povedano.

Prav zaradi tega smemo soditi, da ravnata obe državi po nečem svojem kriteriju politične uvidevnosti do optantov, ki jih mislija izključiti od pravice, ki jim jo mirovna pogodba daje.

Ze lani pa je rimsko zunanje ministrstvo jelo sporočati nekaterim optantom, da jih jugoslovanska oblastva nameravajo vključiti na seznam oseb, ki jim bo opcijska izjava zavrnjena. Zato je rimsko zunanje ministrstvo prizadelim naznanilo, da imajo pravico vprašati za vzrok takega zadržanja do njih ter svojo opcijsko izjavo tudi z morebitnimi listinami ali spomencami podpreti!

Tako opozorilo bi morala italijanska oblastva dati tudi tistim optantom, katerim je Jugoslavija opcijsko sprejela, tozadevnega odloka pa Italija ne mara potrditi.

Nasprotno pa vemo, da pripravljajo italijanska oblastva poseben seznam oseb, katerim opcijskega odloka ne mislijo potrditi.

Procesija teh optantov na goriško prefekturo je vsak dan bolj težka!

Ko vprašajo, zakaj jim opcijskega odloka ne priznajo, dobijo na-

vadno odgovor, da nimajo italijanskega občevalnega jezika.

Vtis postane še bolj mučen, ko vsa javnost dobro ve, da je zadeva občevalnega jezika bila z dogovorom od 23. decembra 1950 razčiščena in odpravljena. Na drugi strani pa prav tako dobro vsi vedo, da prav občevalni jezik ne more igrati nobene vloge več, ko je na stotine Slovencev prejelo obvestilo, da jim je opcijska priznana tudi od strani italijanskih oblastev.

Gre torej za politični kriterij in ravnanje ter zadržanje do nekaterih optantov, ki jih ni samo dve sto, ampak mnogo več!

Menimo, da imajo ti optanti pravico vedeti, kje tiči vzrok slabega ravnanja, da se zaradi kakih očitkov lahko opravičijo. Znano nam je namreč, da o vsakem optantu jemljejo informacije orožniki in v kvestura posebej. Vemo tudi, da so poročila o teh optantih tudi krivična in izmišljena z namenom, da škodijo prav v zvezi z opcijsko izjavo in, torej, z državljanstvom!

Oblastva naj bi torej vsakemu optantu, kateremu jugoslovanskega opcijskega odloka ne mislijo priznati, sporočila, kakšne ovire obstojajo glede tega in mu priznala pravico ugovaranja in pobijanja teh ovir.

S tem ni rečeno, da je i jugoslovansko i italijansko zadržanje glede teh optantov pravično in v meji določil mirovne pogodbe. Vztrajamo namreč na trditvi, da so pravico do opcije imeli vsi italijanski državljani, ki so kakor koli, tudi v najmanjši meri občevali tudi v italijanskem jeziku. Brž ko so ti prizadeti svojo opcijsko izjavo podali in jo tudi podprli z morebitnimi listinami ali drugimi dokazili, jim opcijsko izjavo morajo sprejeti in rešiti prav po določilih mirovne pogodbe!

Je pa tudi zadeva »domicilna«, to je bivališča, ki so ga prizadeti imeli na dan 10. junija 1940. Kdor je namreč 10. junija 1940 imel svoj »domicil«, to je glavni sedež svojih opravil, na sedanjem ozemlju Italije, je »ipso jure« italijanski državljanstvo ohranil, ne da bi mu bilo treba optirati.

Pa so se italijanska oblastva zo-

pet izmislila, da je bolje zahtevati stalno »rezidenco« in ne samo »domicil«. In tako so prisilila, da je nekaj stotin Slovencev po nepotrebnem optiralo. Vsaj tem naj se krivica popravi! Opcijski odlok naj se jim brez vsakih formalnosti prizna!

S tega mesta prosimo italijanska oblastva, naj s slovenskimi optanti ravnajo širokogrudno. Država ne bo v nevarnosti zaradi pasetice slovenskih optantov, ki želijo živeti v mejah Italije, morda samo dokler traja v Jugoslaviji trd komunističen režim!

Neskladnost italijanskih oblastev pa tiči tudi v tem, da so otroke slovenskih optantov prisilila prestopiti iz slovenskih na italijanske šole, češ da so za optiranje morali izjaviti, da imajo italijanski občevalni jezik. Ker ste tako izjavili, so oblastva trdila, nimate pravico posecati slovenskih šol!

Sedaj jim pa opcijskega odloka ne marajo potrditi, češ da so slovensko govorili!...

Vladna pomoč Goriški

Ker je vprašanje brezposelnosti, zlasti v teh mesecih, zelo pereče na Goriškem, je vlada nakazala novo izredno podporo. Ministrstvo za javna dela je odobrilo nad 125 milijonov lir za zidavo šolskih poslopij na Goriškem.

Za doberdobno občino so odobrili znesek 15 milijonov lir za ljudsko šolo v Jamljah.

Občinske ceste

Na eni zadnjih sej pokrajinskega odbora je predsednik dr. Culot poročal, da so na tozadevnem sestanku, ki je bil v Neaplju, razpravljali v zadevi vzdrževanja nekaterih občinskih in stranskih cest ter sklenili predlagati zakon, ki naj te ceste izroči pokrajinski upravi v vzdrževanje!

Ta sklep se nam zdi zelo pameten in koristen, ker prav na ta način razbremenimo zlasti male podeželske občine, ki imajo z vzdrževanjem svojih cest velike stroške.

Priznanje bi namreč lahko obratno za izboljšanje splošnih socialnih in prosvetnih prilik, v kolikor bi seveda proračunske možnosti dovoljevale.

Da bi se sklep le kmalu ostvaril!

Še o vojni škodi

Ne glede na dejstvo, da je zakon o vojni škodi precej trd, kar se tiče meje priznanja vojne odškodnine ter njenega izplačevanja, smo ustavili pozornost na določilu tega zakona, ki pravi, da priznava Italija pravico do odškodnine tudi vsem svojim bivšim državljanom, ki niso državljanstva izgubili po svoji volji potem, ko je vojna škoda nastala.

To določilo se nanaša tudi na vse italijanske državljane, ki so zaradi mirovne pogodbe postali jugoslovanski!

Ta dobra plat zakona o vojni škodi zasluži, da jo omenimo prav

Kdor želi vabiti za III. veliki tradicionalni ples Slovenskega dobrodelnega društva v Trstu, si ga lahko naroči pri kavarni Bratuž v Gorici.

s tega mesta, ker je res demokratična, človečanska in pravična! Se posebej, če pomislimo, da nekateri države onstran železne zaves se niti toliko ne zmenijo, da bi svojim lastnim državljanom nudile

kako odškodnino za vojno škodo!

V ostalem pa izražamo mnenje, da bi morala Italija priznati svojim bivšim državljanom, ne samo pravico do vojne odškodnine, ampak tudi pravico do državljanstva, vsaj tistim, ki so za njeno ohranitev optirali!

Adolf Furlan šest let zapora

Renzo Marra pa 23. g. Vencelava Komela, je bil 14 dni do beneškega porotnega sodišča obsojen na šest let zapora zaradi telesnih poškodb in ne za namien u-mora.

Renzo Marra pa, ki je pred par leti ustrelil lastnega 16-letnega sina in dve ženski, je od istega sodišča bil v torek 16. 4. obsojen na trindvajset let zapora, ker so mu priznali delno umsko zmedenost.

Oba sta se pred sodiščem prikazovala tudi v luči italijanstva, čeprav sta bila rojena Slovenci, in sta zmagala!...

Natečaj za mednarodno trgovino

Trgovska zbornica sporoča, da je odprl natečaj za 12 stipendij za trgovsko prakso v inozemstvu.

Natečaj se lahko udeležijo vsi italijanski državljani, ki imajo zmožnost za mednarodno trgovino.

Na prakso bodo šli v eno izmed sledečih držav: Avstralija, Brazilija, Kanada, Belgijski Kongo, Filipine, Indija, Indonezija, Mehika, Pakistan, Peru, Južna Afrika in Venecuela.

Prošnjo na kolkovanem papirju za 200 lir je treba poslati do 5. aprila na Ministrstvo za trgovino s tujino.

Zimska pomoč

V pokrajinski sklad zimske pomoči je prišlo do 4. februarja 5 milijonov 261 tisoč 866 lir.

Odškod težave z opcijami?

(Konec s 1. strani)

nosti, ki je predvidena v 19. členu mirovne pogodbe. A kakor bi to še ne bilo dovolj, je Iveković še dodal, da se določila v predhodnih dveh točkah pisma »nikakor ne morejo tolmačiti tako, kakor da bi se italijanska vlada s tem odrekala možnosti, da ne prizna italijanskega državljanstva tistim osebam, za katere bi jugoslovanska vlada smatrala, da ne more spremiti svoje odločitve (t. j., da bi vztrajala na priznanju opcije, op. ur.), medtem ko bi italijanska vlada bila mnenja, da ne izpolnjujejo pogojev za opcije.

Ta dogovor in dodano pismo so torej osnova, po kateri sme zdaj Italija odreči pravico na opcio tudi tisti osebi, za katero Jugoslavija vztraja na stališču, da ji je treba opcio priznati. Na ta način so se ustvarili pogoji, po katerih se pravezniki znajde med dvema militskima kamnom, ki ga enostavno zmečkata. Njegova volja, za katero so smatrali podpisniki mirovne pogodbe, da je najvažnejša, ima samo drugorazreden pomen. Če se obe državi glede njega ne moreta zediniti, se mu lahko tudi zgodi, da ostane na sredi, gori in nagaj brez enega in drugega državljanstva. Krasna in modra rešitev!

Tako je Jugoslavija sama nepremišljeno omejila svojo prednostno pravico odločanja, katero ji je na obravnavanem področju priznala mirovna pogodba. Ne smemo se torej čuditi, če Italija danes samo spretno izkorišča to, kar si je tako nepremišljeno priborila. Da se je z navadnim »pismom«, ki ni nikjer u zakonjeno, dejansko bistveno izigralo jasna določila mirovne pogodbe, ki so z zakonom, je seveda še posebno opazljivo, katero bo pa verjetno priznalo bolj pravnik. Dodati bi namo že, da je Iveković zdaj veleposlanik v Bonnu, kjer ima prav to drž stik z Američani in ni izključeno, da bo še enkrat prispeval k uspešni in pametni rešitvi kakšnega primorskega problema.

Zadeva pevmskih najemnikov

Zadnje dni se mnogo govori in piše o razsodbi goriškega sodišča v zahtevi ustanove Treh Benečij, da se razveljavi najemniške pogodbe, ki jih glede njenega zemljišča v Pevmi in okolici ima z mnogimi tamkajšnjimi kmetovalci.

Sodba goriškega sodišča je namreč zahtevi ustanove Treh Benečij ugodila, opirajoč se na uradno mnenje Kmetijskega nadzornišva iz Benetk, ki je v stvari po zakonu pristojno, in na določila zakona.

Ne glede na dejstvo, da je s socialnega vida vprašanje odvzema zemlje kmetovalcem zelo neprijetno in netaktilno, še posebno v teh težkih časih gospodarske krize na Goriškem, in tudi ne glede na bolj ali manj utemeljen sum, ki ga mi tudi gojimo, da ima zahteva ustanove Treh Benečij določene

politične namene, ki se ostvarijo z izgonom slovenskih kmetovalcev, se ne moremo strinjati z napadom na sodnijo, ki je v stvari sodila.

Sodnija je v razlagi svoje določbe dejala, da se opira na izvedensko mnenje ter na mnenje Kmetijskega nadzornišva iz Benetk in na zakon!

Slovenci v Italiji smo se neke upravičeno pritoževali zaradi nepristranosti sodnikov, ker je pač vladal fašizem, ki je narekoval moralo in zadržanje vsakomur, pa smo vendar pogostokrat tudi v tistih težkih časih našli močne hrotenice in pravične sodnike, ki so raje še oni šli v trpljenje, kot pa da bi si pustili narekovati sodbe in zadržanje do slovenskih strank!

Danes moramo reči, da je sodstvo politično neodvisno in da stojijo v meji zakonitih dolžnosti. To

mi Slovenci zahtevamo in bomo vedno zahtevali! Pa ne samo mi Slovenci, ampak vsi pametni državljani! Sicer pa je v sodnem ustroju dana možnost priziva na višjo stopnjo, ker so v tolmačenju zakona in njegovih določil mnenja lahko tudi različna.

Pri stvari kot takti pa bi prizadete kmetovalce, na strani katerih stojimo in njihovo pravico branimo, radi vprašali, če so izvedensko mnenje Kmetijskega nadzornišva iz Benetk pobijali s protiprijelom.

Treba je namreč v pravdi uporabiti vsa sredstva, ki jih zakon pravičajčim se strankam nudi, da pobijajo nasprotne trditve tudi s protidokazilnimi sredstvi in razlogi!

Sicer pa bi prizadeti, in z njimi tudi politične organizacije, morali nastopiti pri rimski vladi z zahtevjo, naj se zakon vsaj toliko spremeni, da lahko nudi sodnikom možnost sojenja tudi po uvidevnosti socialnih krajevnih potreb.

Nova relejna postaja

Ta teden so v Gorici odprli novoradijsko relejno postajo. Kot pišejo krajevni italijanski časopisi, bo ta postaja posredovala zlasti večerne oddaje iz Italije, ki so zelo šibke in bo tako vsaj deloma omogočala propagandistične oddaje iz jugoslovanske cone Trsta.

Evidenčne tabele za vozove

Od prvega marca dalje ne veljajo več stare evidenčne tabele za vozove, ki krožijo po javnih cestah.

Se ta mesec morajo torej vsi lastniki omenjenih vozov poskrbeti, da si nabavijo nove tabele in plačajo tozadevni davek.

Natečaj za šolske skrbnike

Do 21. marca morajo predložiti prošnjo z vsemi drugimi listinami, tisti, ki se hočejo udeležiti natečaja za 7 mest šolskega skrbništva. Konkurrirajo lahko samo šolski državni uslužbenci sedme skupine. Prošnjo je treba nasloviti na Prosvetno ministrstvo.

Šolska mladina in boj proti jetiki

V okviru nacionalnega boja proti jetiki so sodelovale tudi ljudske in srednje šole. Dijaki so zbirali prostovoljne prispevke v šoli in jih oddali odboru za boj proti jetiki. Po uradnih podatkih so šole na Goriškem zavzele četrto mesto na splošni lestvici v Italiji.

Med temi goriškimi šolami sta se odlikovala tudi slovenska gimnazija in licej.

Za dobro izbiro semenske koruze

Pokrajinsko kmetijsko nadzornišvo v Gorici daje vse potrebne nasvete za izbiro najprimernejših vrst koruze za naše kraje.

Posebna kontrolna postaja v Bergamu ima na razpolago razne vrste semenske koruze, ki ima vsa jamstva za odličen uspeh.

Poučni filmi za mladino

V kinodvorani »Modern« bodo vsak petek predvajali posebne poučne filme za mladino.

Prva predstava bo ob pol petih popoldne, druga pa ob šestih.

IZ SLOVENIJE

TUBERKULOZA NA TOLMINSKEM

Vprašanje jettčnih bolnikov postaja zadnje čase resno, zlasti na Tolminskem. Namesto da bi se ta bolezen krčila, se zadnje čase še bolj širi. To zlasti na podeželju, v oddaljenih krajih, v odmaknjenih predelih kot n. pr. Sentviška planota in cerkljanski okoliš.

Na preglednici zadnjih 25 let imamo najvišja vzpona v letih 1949 in 1950. Deloma so temu krive slabe življenjske razmere, še bolj pa nezadostna zaščita pred okužbo in nezadostna zdravniška oskrba. Saj pride — kot tožijo »Primorske novice« — na vsakih 40 tisoč prebivalcev komaj dva zdravnika, dve sestri, dva rentgenska tehnika in dve obiskovalki!

V Tolminskem okraju je 277 bolnikov z akutno tuberkulozo, kužnih z odprto tbc 78, pnevmotoraks jih prejema 72, v bolnicah jih je pa še 33.

Leta 1951 je umrlo za tbc v samem Tolminskem okraju 41 ljudi.

Vprašanje te kužne bolezni je torej zelo resno in dela nemalo skrbi sedanjim oblastem, ki si prizadevajo, da bi z razpoložljivimi sredstvi to bolezen pregnale ali pa vsaj omilile kot v drugih državah, ker ne predstavlja več take nevarnosti.

MOTORNÍ VLAK DO PLANICE

V nedeljo, 17. januarja, je bila otvoritvena vožnja motornega vlaka, ki bo vozil vso zimo od Ljubljane do Planice in obratno. S ta progo bo omogočeno Ljubljane — vsako nedeljo uživati zimski šport v Planici.

NAJEMNINA STANOVANJSKIH HIS

Najemnino bodo plačevali po posebni stanovanjski tarifi, ki jo bodo določali po kvadratnih metrih stanovanjske površine glede na kakovost in lego stanovanja.

Zbrano najemnino bodo razdelili v amortizacijski sklad, namenjen za investicijsko vzdrževanje hiše, v sklad za hišno upravo in v sklad za tekoče vzdrževanje hiše.

Zasebni lastnik ima pravico do dela najemnine, ki ga določa ljudski odbor, ki pa ne sme presegati

deset odstotkov celotne najemnine. Zasebni lastnik ima pravico do primernega brezplačnega stanovanja v svoji hiši, mora pa plačevati v sklad za vzdrževanje hiše znesek, ki ustreza najemniini stanovanja.

DEVIZNI PRESTOPKI

Devizna inšpekcija v Jugoslaviji je lansko leto ugotovila nezakonito poslovanje s tujo valuto pri pet sto podjetjih in tri sto zasebnikih. Izrekla je osem sto denarnih kazni in v skupnem znesku 142 milijonov din.

Neko podjetje je bilo zaradi deviznih prekrškov kaznovano z 10 milijoni dinarjev. V Sloveniji je bilo zasebnikom zaplenjenih tisoč pet sto dolarjev in nekaj druge valute.

DELAJSKE PLACE

Kljub dejstvu, da so tovarni v rokah delavcev, ki jih upravljajo in nadzirajo sami in niso več izkoriščani od strani brezsrčnih kapitalistov, se danes delavci v Jugoslaviji pritožujejo, kolikor se pač lahko, zaradi nizkih plač.

Posebno nezadovoljni so delavci cementarn, ki so vložili oster, protest Centralnemu svetu Zveze sindikatov, ker jih je izvršni svet razvrstil v šesto obračunsko skupino gospodarskih organizacij. S tem ukrepom se je njihova doseganja plača 9.770 din na mesec znižala na 6.880.

Jasno je, da taki ukrepi »delavcev« delavcev ne navdušujejo in upravičeno tožijo, da so danes še bolj izkoriščani kot pod kapitalisti.

LJUDSKA IMOVINA

Zakon o zemeljskem maksimumu je ostvaril kar čez noč nova veljanska »ljudska« veleposestva. V Sloveniji znaša zemeljski sklad ljudske imovine okrog devet tisoč hektarjev zemlje.

V okraju Maribor — okolica ima ta ljudska imovina 2400 ha zemlje. To zemljo bodo razdelili na 7 veleposestev; vsaka od teh bo imela povprečno okrog 350 ha. Vlada je samo za ta zemeljski sklad mariborske okolice nakazala 33 milijonov din, ker pač hoče za vsako ce-

Ho Či-minh in Berlin

(Konec s 1. strani)

pravice. Ho Či-minh jim je napovedal boj na življenje in smrt.

Ze kmalu po tem je džungla vzplamela v ognju. Z velikimi napori in potrpežljivostjo so si Francozi prizadevali, da bi se s Ho Či-minhom na kak način sporazumeli.

Leta 1946 je francoska vlada povabila komunističnega upornika v Pariz na državni obisk. Sprejeli so ga kot suverena vladarja, vendar ga niso premamili. V preprosti oguljeni uniformi brez odlikovanj in činov je francoskim gostiteljem odgovorjal: »Ne morem se spuščati« v proslave, vse dokler živi moje ljudstvo v bedi in pomanjkanju.« Morda je bilo v teh besedah nekaj demagogije, vplivale pa so globoko ne samo na domačinsko prebivalstvo, pač pa tudi na same Francoze. Ho Či-minh paš ni posnemal Goeringa pri svojem državnem obisku.

Nepomirljiv — tak, kakršn je prišel — je Ho Či-minh tudi zapustil razkošni Pariz. S svojo borbo proti Francozom in za popolno podreditve svoje domovine boljševiskim strateškim načrtom je nadaljeval in nadaljuje tudi danes. Malenkovi mu je zapovedal, da svoje akcije podpreji z vsemi sredstvi prav ob času zasedanja berlinske konference, da bi z njimi pojačil Molotovljeve napore, ki gredo za tem, da ohromijo zavezniški odpor proti komunističnim zavojevalecem tako v Evropi kakor v Aziji. Prav zato preliva Ho Či-minh po indokitajski džungli kri svojih rojakov za kremeljske politične interese. Enako postopajo tudi vsi ostali kremeljski zaslužnjaki po ostalem svetu....

DROGERIJA
ANTON PODBORNIK

Prodaja na debelo

in na drobno

GORICA

Trg De Amicis, 12 na Kornu

Telefon št. 3009

Novi komunistični človek ni popoln človek

Novi človek, ki si ga prizadeva ustvariti komunistična vlada in ga postavljajo za ideal ljudstvom, katerim vlada, vendarle ni samo abstraktna predstava, kajti na vsi moči si prizadeva, da bi preoblikoval človeško naravo po tem idealu. In res se jim je posrečilo oblikovati neke vrste novega človeka, ki bi ga lahko imenovali »predanega partijca« ali »aktivista«. To je človek, ki je slepo vdan stranki, kar seveda pomeni, da je slepo pokoren tistim, ki odločajo v njej, strankini hierarhiji. V svoji predanosti stranki se niti ne zaveda, da kakšne materialne koristi. To je neke vrste puritanec, ki ne streže svojim čutom. Njegova življenjska sila se sprosti predvsem v političnem fanatizmu. Stotisoči mladih ljudi v komunističnih državah pripadajo danes takemu »novemu« človeškemu tipu.

Vendar pa je v njih, v teh njihovih »novih« človeških lastnostih nekaj boleznega, izkrivljenega in nenaravnega. Pri občevarju z njih ima človek čuden občutek, da so to dejansko drugačni ljudje, kakor le sam. Takega občutka medsebojne odtujenosti nimata pri sebnem stiku niti dva človeka popolnoma različnih ras ali jezikov, niti izpremenjeno naravo. V normalnem človeku vzbujajo ti »predanosti« hkrati občudovanje in pomilovanje, celo gnus, kakor pred čudnim, neznanim bitjem, ki je podobno človeku, pa vendarle ni popoln človek. Občudovanje vzbuja njihova predanost in odtujenost v službi stranki, njihova požrtvovalnost in puritanstvo ter preziranje nevarnosti in celo smrti, kadar se izpostavljajo za stranko. Pomiluje pa jih iz občutka, da v njih nečesa manjka, da so nekaki duševni invalidi. Manjka jim nekaj bistvenega za človeško naravo, človeške toplote in neposrednosti in odnosu do drugih ljudi, sposobnosti, da bi spontano občutili in izražali svoja čustva, zmožnost svobodnega razmišljanja in pogum, da bi po lastni vesti razločevali med dobrim in zlom ter se po tem odločali. In najbrž prav zaradi tega, ker ne upajo živeti in se odločati po lastni vesti, ki jo podreja volji kolektiva — kot so to delali tudi hitlerjanski nacisti — se tudi bojijo odgovornosti. So brez lastnega notranjega žara; vnemajo se samo od zunaj.

Značilno je, da se skoraj ne zna več iz srca nasmejati, in zato ni nič čudnega, da niti v današnji republiki Sloveniji, niti v vsej Jugoslaviji in tudi ne v nobeni drugi komunistični državi ne premorejo nobenega pravega humorističnega lista. Iskren smeh in humor sta namreč sovražnika togosti in avtomatičnosti v človeku. A novi ljudje, ki jih je vzgojil komunizem so kakor avtomati, ki se razgibljejo samo na pritisk svojega iznajditelja ali upravnika, pa čudno! potem odlično opravljajo svo-

jo nalogo. Seveda imajo dušo kakor vsi ljudje, vendar je ta duša zaslužena in premamljena od njihovih gospodarjev. Zato tak človek tudi ni sposoben resnično ustvarjalnih zamisli in pobud. Manjka mu idej in zamisli, za katere lahko dobi navdih samo v svobodnem občevarju z ljudmi brez tega ideološkega odnosa. Manjka pa mu tudi poguma in samozvesti. Vzgojili so mu občutek, da si ne sme dovoliti nekih drugih misli, kot jih ima celotni kolektiv, kateremu pripada. To bi bila individualistična predznost, neopravičljiva domišljavost nasproti celoti in celo upor. Samo resnično genialni in moralno izredno močni ljudje, ki so si kljub vsemu ohranili ali pridobili nekaj osebne samozvesti in globlji občutek odgovornosti, kakor ga ima celota, se lahko rešijo te uokvirjenosti in us-

stvarijo nekaj velikega ter odločilnega. To so izjemni primeri, vendar samo od njih zavista usoda in svoboda po marksističnem totalitarizmu zaslužnega človeštva.

Skoro nujno je, da prihajajo taki ljudje kljub vsej svoji previdnosti in želji, da bi ohranili zvestobo kolektivni miselnosti, v spor z vodstvom kolektiva. Toda brez njih ni možen nikak miselni napredek kolektiva. Brez njihovega ustvarjalnega nagona in poguma bi se ves kolektiv z vodstvom vred stalno vrtel v istem krogu, iz katerega bi ne našel izhoda.

Paradoks komunistične dialektike je torej v tem, da je zmožna komunistična družba resničnega miselnega in s tem v daljšem časovnem razdobju tudi splošnega napredka samo v toliki meri, v kolikor se bodo lahko taki ljudje iz-

vili iz klešč uradne dialektike in krenili kljub tveganju in težavam po novi poti iskat novih horizontov.

Indeks cen v Sloveniji

Ob koncu lanskega leta je bil indeks cen živil višji kot leta 1952. Če vzamemo prodajne (nadrone) cene živil iz leta 1952 kot 100, potem kaže indeks teh živil ob koncu lanskega leta v skupini mlečnih izdelkov, vrtnin, sadja in sladkorja 107, v skupini mesa, mleka in izdelkov ter maščob in pišča za kar 130, kar pomeni, da so se živila prve skupine podražila za 7 odstotkov, druge skupine pa za 30 odstotkov.

V primeri z letom 1952 je v lanskem letu padla za 10 odstotkov cena tekstilije domače proizvodnje.

PRVA SRBSKA VSTAJA

Dogodek, ki ga zdaj slavimo, 150-letnico po svečanem trenutku, ko so Karadjordja v Orašcu razglasili za srbskega narodnega vojvodo, je nedvomno eden najpomembnejših preobratov novejšev evropske zgodovine. Ta preobrat je bil usodnega pomena za nadaljnji obstoj avstro-ogrske monarhije.

Skozi vso dobo od drugega obleganja Dunaja (l. 1683) pa vse do pod konec XVIII. stoletja je Avstrija mislila, da spada Pomoravje v njeno interesno območje.

Znameniti razgovor v Herzonu, ki sta ga imela Katarina II. in Josip II. (l. 1783), je privedel do delitve Balkanskega polotoka na rusko in avstrijsko polovico. Ruska naj bi zajemala Romunijo, Bolgarijo in Carigrad, avstrijska pa naj bi se raztezala od Pomoravja proti zahodu do Dalmacije in proti jugu do Soluna. Proglas, ki ga je Leopold I. naslovil Srbom l. 1790 v Brankovičevi Vojvodini, prenos srbske patriarhije iz Peči v Sremski Karlovac, vse to je bil izraz večstoletnega političnega izročila, ki je našel svoj izraz v odstopitvi južne Ogrske srbskim despotom XV. veka in v ustanovitvi srbskih granicarjev vzdolž hrvatske in ogrske meje.

Toda avstrijski zamah proti Balkanu, ki je prišel od izraza v požarevskem miru (l. 1718) je med XVIII. stoletjem pretrpel dva občutna udarca. Beograd je dvakrat, l. 1739 in l. 1791, prešel iz avstrijskih v turške roke. Naj je to zakrivilo že kar koli, bodisi nespoštovanje avstrijskih generalov, nedostojnih naslednikov princa Evgena, bodisi dejstvo, da je bila Avstrija zaposlena na zahodu zaradi francoske revolucije, eno je bilo po Sistovskem miru l. 1791 jasno, in sicer, da Avstrija ne mo-

re Srbom izbojevati samostojnost od Turške. Srol so tedaj spoznali, da si bodo morali samostojnost, če jo bodo hoteli doseči, izbojevati sami. Toda to je bilo nasproti turškemu cesarstvu, ki je pod konec XVII. stoletja stelo 50 milijonov prebivalcev in ki je v vojaškem pogledu veljalo za veliko silo, zelo težko. Da je Turčija tedaj bila res taka sila, je dokazala v vojni l. 1788-1791, ko je osamljena kljubovala skupnemu naporu Rusije in Avstrije. Turške sile so bile prodirle v Banat in Bačko in smrt Koče Andjelkovića v Tekiji je dokazala, da je turška sila sposobna kreniti na Mohač proti Budimu, ki se je tedaj upiral. Prav v tej zadnji avstrijsko-turški vojni se je spet pojavila ista politična razvstitev, ki je že v XVI. in XVII. stoletju onemogočila vsa avstrijska prizadevanja, in sicer zveza pruskega in madžarskega protestantstva s turškim muslimanstvom proti katoliški premoči Habsburžanov. Tudi l. 1788-92 sta se Budim in Carigrad našla na isti črti v škodo dunajskih stremiljenj.

Toda če je Turčija l. 1791 od Avstrije lahko dosegla razmeroma poveljni mir, ga je vendarle plačala draga. Bila je namreč prisiljena, da je proti avstrijskim in ruskim silam oborožila razbojniške čete, ki so živele na račun obmejnega prebivalstva Srbije in Vlaste. Te neradne čete so v glavnem živele od roparskih pohodov, njihovi voditelji so bili po največ Hercegovci in Albanci. Ko pa je vojna končala, je bilo te ljudi treba umagraditi, kar so napravili tako, da so jim izročili v upravo cele pašaluke. Tako je na koncu koncev Egipt prispel pod oblast Albanca Mehmeda Alija. In tako je bogata Sirija dobila za namestnika nekega bosanskega pustolov-

ca. Tako je Vidinu nasproti Vlaški zavlada Razvan Rivanbegović, ki so ga Turki imenovali Razvan Oglu. Tako so nad beograjskim pašalukom zavlada janičarski vodje. Beograjski pašaluk je bil namreč že od l. 1718 janičarska oblast. Toda ti janičarski vodje so imeli le slabo plačevan nerodno vojsko, ki se ni hotela raziti, dokler ni dobila obljubljenega ali pa pričakovane nagrade.

Ker pa je tvoril beograjski pašaluk področje karavanskega prometa, je bil promet zavrt tako, da so celo sami turški meščani pomoravskih mest začeli organizirati domače odrede, ki naj bi karavane branili pred roparji. Te odrede so pa sestavljali srbski kmetje in živinorejci; njihovi voditelji so bili dogovorjeni pa z voditelji karavan, da se bodo ob določenem času našli na določenih karavanskih postojališčih. Da bi ohranila karavanski promet, je turška vlada beograjski pašaluk zaupala celo uvidnejšim ljudem, najprej Bećir paši, nato pa Hadži Mustafi paši. Slednji je bil energično zatiral janičarske nasilneže, kar je imelo za posledico, da so se janičarji zarotili proti njemu in ga naposled ubili.

Hadži Mustafina smrt je domače srbske odrede silila v to, da so se z janičarji morali ali sporazumeti ali se pa z njimi odkrito boriti. Janičarski voditelji, tako imenovani dahije — ta naziv so uporabljali v severnoafriških regijah, torej v Tripolisu, Tunisu in Alžiru — so se zdaj začeli pogajati s poveljniki srbskih čet in jih vabili k sebi. Toda v decembru 1803. leta je nekaj teh poveljnikov izginilo. Zato se je eden teh vodij, Karadjordje, odločil, da ne pojde na pogajanja k dahijem in je svoje tovariše opozoril na nevarnost, ki jim s te strani preti.

Posledica tega opozorila je bila, da so se vodje srbskih domačih odredov februarja l. 1804 sestali na Orašcu z namenom, da bi zavarovali svoja življenja ter organizirali svojo domačo varnost. Njihov namen torej ni bil vstaja proti Turkom, ampak le, da bi ohranili tisti red, v katerem so pod Turki živeli. Toda ko so dahije začeli s silo napadati pojedine vasi, so se četovodje sporazumeli na skupno obrambo in tedaj je Karadjordje na čelu svojih odredov potokel dahije in štiri, ki so jih zajeli v beograjski trdnjavi, so pobili na istem kraju, na katerem je bil ubit Hadži Mustafa paša.

(Konec prihodnjič)

Pisma iz Jugoslavije

Ker v Jugoslaviji ni svobode tiska, je ljudem onemogočeno, da bi v javnosti objavljali svoje resnično hotenje. Prav tako je nemogoča tudi vsaka drugačna organizirana in zakonita akcija, ki se ne bi skladala z načrti obstoječe vlade.

Onim, ki take duševne zdrave pameti ne morejo več prenašati in čutijo v sebi živo potrebo, da morajo drugim in celo oblastnikom kaj povedati, ni preostalo drugega, kakor da so se vrnili k sredstvom, kakršna so bila v Evropi v navadi vse dokler se ni uveljavila svoboda kritike in besede: začeli so razpošiljati nepodpisana pisma, v katerih izpovedujejo svoje misli in postavljajo predloge. Vsak, kdor dobi tako pismo, je naprošen, da ga razmnoži in tudi sam razpošlje na njemu znane naslove. Tako so nam prijatelji v zadnjem času prinesli nekaj takih dopisov, ki so jih prejeli iz raznih krajev Jugoslavije.

Ker gre v tem primeru za neuradno in nenadzorovane izraze javnega mnenja, smatramo, da bo tudi naše čitatelje zanimalo, kakšno je resnično razpoloženje jugoslovanskega ljudstva. Zato smo sklenili, da bomo bistvene dele nekaterih teh pisem objavili tudi v našem listu.

Tudi drugo pismo, ki ga danes objavljamo, se nanaša na upravljanje uprave in najemnin stanovanjskih hiš.

UREDNIŠTVO

Ljubljana, 1. januarja 1954.

Tovariš

JOSIP BROZ, predsednik Republike, BEOGRAD

Predvsem želimo za Vas in vso državo sreče in uspehov polno novo leto 1954!

Tem potom dovolimo si podpisani prositi za Vašo modro pomoč v nastopni zadevi:

Zvezni izvršni svet je imel nalogo pripraviti zakon za odpravo stanovanjske krize. Napravil pa je uredb o stanovanjskih stavbah in najemninah — pravo mešanico nejasnosti — pravi zakon za zrušitev stanovanjske krize. Z njim se nevedni po raznih odborih naporno ukvarjajo, namesto da bi zadevo enostavno rešili, jo bodo še bolj zapletli. Pametna rešitev je še vedno možna, seveda, če nima zakonodajalec specialnih namenov!

Za plače delavcem, uradnikom, bolniškim, lekarniškimi cenam, poštanim in železniškim transportnim pristojbinam itd. se je naglo, kar čez noč vse uredilo. Cene se je dvignilo za 500 do 1000 in še več odstotkov — ni bilo nobenih ugovorov, ne težav!!! Samo najemnine za stanovanja, za katere je vedno vsak dober gospodar najbolj skrbel, da jih je uredil, se še šest let zlobno mrcvari.

Nameravani razni upravni odbori, hišni sveti in stanovanjske skupnosti bodo ljudstvo brezpotrebno razburjali! Ko ne bo imel več predpavic zadnja leta tako negovani izkoriščevalcev mestnih stanovanjskih poslopij, z dežele in od povsod prispelih delomrznežev, umovnic in drugih propadlih eksistenc, kateri zdaj stanovanja skoraj zastonjsko zasedajo in zlobno, kjer le morejo, vse uničujejo — se bosta upravnik v državnih poslopijih in gospodar privatnih stavb lahko ravnala po predpisih in se pogodila z najemnikom. Država ima itak davčno in sodno oblast. Pri njej se bodo nezadovoljniji pri neopornih lahko pritožili in poravnali.

Sam, tov. predsednik, ste izkusili 20. decembra 1953 v kavarni Slon (takrat so mu upihili luč, op. ur.) predrznost takih delomrznežev, ki po kavarnah napotje delajo in ljudi gnajajo. Po naših ustavnih zakonih pa je privatnik njegova lastnina celo prav zajemljena in zavarovana pred nasiljem zmotnih uredb in zmotnih birokratov, ki hočejo biti bolj državni kot sam predsednik. Ali ni tako? Prepovedano je izkoriščanje človeka po človeku in človeka po birokratih!

Zakonodajalec mora torej najemnine urediti predvsem tako, da bo v njih omogočena amortizacija in vzdrževanje stavbe. Upoštevati mora, da so bile pred vojno najemnine nizke, ker so bile tudi plače nizke. Vrednost dinarja pa je bila tedaj 30-krat večja kakor danes in so se poslopja ceneje popravljala.

Prej je bil švicarski frank 10 din, zdaj pa je 1 švicarski frank 476 din. Povprečno so zdaj stavbna dela 20-30-krat, t. j. 2000-3000 odstotkov dražja kakor pred vojno. Ob sebi umevno bi se morale tudi vse najemnine temu prilagoditi. Ali vsaj za 500-1000 odstotkov povzeta, tako kakor se je napravilo s poštnimi, železniškimi, bolniškimi ter drugimi pristojbinami. Nova uredba pa vsega tega ne upošteva. Vzemimo primer. Namesto predvojne najemnine 300 din naj bi znatna najemmina z vsemi dosedanjimi povški vred 540 din. Predvojnih 300 din je bilo po vrednosti 30 švicarskih frankov, sedanjih 540 din pa je vrednih le 1.07 švicarskih frankov. Najemnik bo torej po novi uredbi plačeval najemnino, ki bo dejansko vredna samo 11 predvojnih dinarjev (540 din je danes 1.07 švicarskih frankov, kar je bilo 10.70 predvojnih dinarjev). Samo naši »narodni gospodarji« birokrati hočejo poslopja vzdrževati in zidati s 30-krat znizano najemnino — seveda če bodo državo druge prikrašali ali prikrašali ali privatnika okradli — a temu mora biti konec!

Načelo je, da se mora vsako podjetje, vsak posameznik sam vzdrževati, in to je zdravo načelo. Vse, kar je slabo, in tudi taki gospodarji, pa naj gre v konkurz, v propast!

Neumnost je trditi, da najemniki ne bi zmogli primernih najemnin. Nasprotno! Najemniki imajo zdaj 15 do 20-krat večje dohodke, t. j. za 1500-2000 odstotkov, in so torej zmožni plačevati vsaj za 600 odstotkov višje najemnine.

Najemnik, ki je plačeval 300 din najemnine, ko je imel 1500 din mesečnih dohodkov, naj bi danes, ki ima vsaj 15.000 din dohodkov plačeval le 540 din najemnine!!! Ali ni to naravnost obupen nesmisel?

Birokrati delajo sami sebi sramoto in le ti povzročajo res žalostno stanovanjsko krizo.

Prosimo za stvarno rešitev te zadeve, da ne bodo po svetu povsod drugod razpravljali o naših težavah ter se nam smejali in nas pomilovali. Vsa Jugoslavija Vas bo potem še bolj čislala in ljubila.

VEC SLOVENSKEGA PARTIJCEV

(Imen ne navajamo, da se ne bodo nekateri zlobni birokrati nad nami maščevali)

Smrt fašizma — svoboda narodu!

Vabilo na

III. Veliki tradicionalni ples SLOVENSKEGA DOBRODELNEGA DRUŠTVA V TRSTU

dne 25. februarja ob 22. uri v ulici Coroneo 15.

Vstop proti vabilu, ki ga lahko dvignete izključno na sedežu društva, v ulici Machiavelli 22/II (uradne ure, od 16. do 19. ure) — Opozarjamo, da vabil ne bo razpolago pri vhodu

NAMESTO PREDGOVORA

Pripoveduje se in piše, da Slovenci nismo prvotni prebivalci Primorske ter Slovenije sploh, temveč da so se naši predniki priselili tje ali pa že pred več kot 1300 leti.

Cepprav najdemo to pobožno privljo le v nekih pristanskih zgodovinskih in jezikovnih delih poletnih sto let, nikakor pa ne v izvirnih sporočilih, jo v solah ter v podobnem dnevnem časopisju objavljajo, ne da bi se vprašali, ali je resnična ter sploh možna.

Saj je pravzaprav res čudno, da vemo Slovenci o tej naši priselitvi le iz knjig in sol, ne pa iz ustnega izročila. Selitev celega naroda vendar ni tako malenkostna zadeva, da bi jo mogli pozabiti, pa čeprav po več kot 1300 letih!

Da Slovenci nismo tuji na svoji lastni zemlji, temveč da smo njeni praprebivalci, nam potrjujejo ne samo mnogi starejši zgodovinarji, katerim je bilo potrjevanje zgodovinskih dejstev še popolnoma neznan pojem, da, celo neki sodobni in nepristranski italijanski znanstveniki.

Namen tega dela je prikazati, kako in zakaj je prišlo do trditve o tako imenovani naši naselitvi ter

o preseljevanju narodov na splošno, kakor tudi, da te selitve nikoli ni bilo in zakaj je ni moglo biti. Podeliti si bomo to snov na nekoliko vprašanj, na katera bomo odgovorili po zdravi krasiki pameti in logiki.

Ker je izčrpano proučevanje izvirnih sporočil na tem koncu sveta toliko, kolikor nemogoče, se to delo naslanja le na nekaj dosegljivih razprav, v glavnem pa na dokazovanje s pomočjo bogatega slovenskega besednega zaklada, ki je najzanesljivejša živa priča naše preteklosti.

Upam, da bo ta razprava pritegnila zanimanje širše slovenske javnosti, kateri je tudi namenjena, ter da bo oživila upravičeno narodno samozavest, ki je otopena pod pritiskom tuje nadvlade ter zlonamernih tujih naukov.

Slovenskim učiteljem, profesorjem, zgodovinarjem ter jezikoslovcem tržaškega ozemlja ter onim v inozemstvu pa naj velja kot poziv naj ne ponavljajo zmotne, ki je bila nauk za avstroogrske čase, da

nes pa je kulturna sramota. V duhu poklica, ki so si ga sami izbrali, ter s pomočjo svoje strokovne izobrazbe naj zastavijo vse svoje sile, da se dožene vsa resnica. Ne zadostuje namreč, da se to vprašanje reši v omejenem tržaškem področju; nujno potrebno je, da se ga spravi tudi pred mednarodni znanstveni svet, in da se popravi vsa kulturna krivica, ki nam je bila doslej storjena. Na njih leži vsa odgovornost, kajti ne veže jih pripadnost tuji državi, niti morajo dajati računa za svoje mnenje tuji ali pa vsiljeni miselnosti.

Dolje pa bo vsako sklicevanje na našo več kot 1300-letno prisotnost na Primorskem kot gesto v borbi za naše pravice, ne le brez vsake tehtnosti, temveč nam le v škodo.

Mirko OBERSNEL

KAJ NAS O NASI PRETEKLOSTI UČIJO

Zelo malo in le to, kar so zlonamerni tuji pisci smatrali, da je za nas dovoljno in za nas dovolj

poniževalno. Vse pa so le-ti tako spretno zavili v znanstveno obliko, da so jim mnogi poznejši resni tuji in naši učenjaki naselili in jim še danes naselja.

Ne bo odveč, če si glavne nesmisle, ki so bili o naši preteklosti napisani, na kratko ponovimo in jih postavimo pod povečevalno steklo.

Pravijo torej, da Slovenci nismo na svoji zemlji doma, marveč, da smo se »priselili« tje ali pa že pred več kot 1300 leti. Prišli smo, tako nam zagotavljajo, »iz obširnih ruskih močvirij, kjer naj bi bili živeli naši predniki v tako žalostnih razmerah, da bi se jih sramovalo najzastarelejše ljudstvo afriških ali ameriških pragozdov.

Da je temu res tako, nam zatrjujejo ne morda tedanji zgodovinarji, temveč povečini le nemški jezikoslovci poslednjih stoletij, ki bi hoteli dokazati to z znano in razvzpito trditvijo, da Slovenci nimamo svojega izraza za »bukeve«, ki naj bi bila nemška izposojenka. Iz tega izvajajo, da Slovenci bukev niso poznali in da je marala

KDO JE PRVI POSELIL PRIMORSKO

še niso izumili čolnov. Zelo dobičkanosni je bil, bajé, lov na Slovence, katere so prodajali kot suženje v tujino. V tem so se posebno odlikovali morski razbojniki s severa, ki so vdirali poleti s čolni, pozimi pa, ko to vlad ledu ni bilo mogoče, so jih zamenjali mongolski narodi z juga, ki so prihajali na konjih. Slovenci, ki so bili poleg vsega tudi še prav slabi vojniki, so v strahu pred sovražniki skakali v vodo in se skrivali pod njeno gladino (!) dokler niso roparji praznih rok odšli.

Za resničnost gornjih navedb nam učenjaki navajajo sledeče »dokaze«: Izraze za plug in mleko smo si zopet izposodili od Nemcev, za lonce pa od uralo-altajskih narodov. Kmetije današnjih Slovencev da so zato tako majhne, ker so pač na takšne navajeni se iz močvirne pradomovine. V takih stisnjenih prilikah je treba tudi iskati vzrok, da si niso Slovenci nikoli umeli urediti držav večjega obsega, kakor tudi ne podvzeti vojaških premikov v večji meri. O suženstvu Slovanov sploh pa naj bi pričalo njih ime, ki se v mnogih tujih jezikih istovesti z označbo za sužnja.

(Se nadaljuje)

